

MAŁGORZATA KARKOCHA
UNIwersytet Łódzki*

Opis wizyty dziekańskiej kościoła parafialnego w Małogoszczu z roku 1830

Przedmiotem publikacji jest protokół wizytacji dziekańskiej kościoła parafialnego pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Małogoszczu, sporządzony w dniu 30 września 1830 r. Na źródło to natrafiono w czasie kwerendy przeprowadzonej w Archiwum Diecezjalnym w Kielcach, w księdze zatytułowanej *Małogoszcz. Akta dokumentów kościoła parafialnego w Małogoszczu od 1709 r.*, opatrzonej sygnaturą IIPM-I/2. Dokument nie został podpisany ani opieczetowany. Być może mamy do czynienia z kopią lub nie zachowała się ostatnia karta, na której widniał autograf twórcy i pieczęć. Sądzić należy, że sporządził go ówczesny dziekan foralny kielecki, ks. Bernard Szczepanowski (1785–1853)¹. Tekst został spisany w języku polskim na sześciu kartkach formatu zbliżonego do A4, zapisanych obustronnie, niepaginowanych, oznaczonych wspólnie jako k. 74–79v. Pismo jest czytelne, staranne, a w akcie dokonano nielicznych poprawek.

Edytowane źródło było – jak dotąd – nieznanne historykom badającym dzieje lokalnych społeczności. O ile mi wiadomo, nie było też nigdzie publikowane. Już choćby z tego powodu zasługuje na uwagę. Ponadto zawiera wiele cennych informacji na temat nieistniejących dziś zabytków, jak choćby ołtarza pw. św. Antoniego, znajdującego się niegdyś w kaplicy północnej kościoła parafialnego, czy przeprowadzonych prac remontowych.

* Wydział Filozoficzno-Historyczny, Instytut Historii, Katedra Historii Nowożytnej.

¹ Por. Archiwum Diecezjalne w Kielcach [dalej: ADK], Akta kurialne ogólne. Życiorysy kapłanów 1835–1840, sygn. OP-X/6b, k. 268; *ibidem*, Akta konsystorskie. Status cleri 1847–1929, sygn. OP-X/13, s. 1032–1033.

Parafia Małogoszcz ma średniowieczną metrykę. Pierwsza wzmianka o miejscowym kościele pochodzi z 1141 r. Budynek ten, zapewne drewniany, wraz z grodem został zniszczony przez Tatarów w roku 1259. Po przeniesieniu miasta na nowe miejsce wzniesiony został kościół drewniany pw. św. Mikołaja bpa i św. Małgorzaty, dziewicy i męczennicy. W 1342 r. świątynię hojnie uposażył król Kazimierz Wielki, przekazując miejscowemu plebanowi Janowi i jego następcom zachodnią część miasta oraz rozległy kompleks gruntów, „począwszy od kościoła, lasy, bory, gaje ze wszystkimi pszczelnikami, pożytkami idąc na zachód słońca aż do rzeki zwanej Pierzchnicą [...]”², nadto wieś Popowice położoną nieopodal nad rzeką Nidą. Nadanie uzupełnione zostało cłem królewskim z miast Małogoszcza, Kurzelowa i Chęcín, ściągany co dziewiąty dzień, jak również dwoma świątyniami spośród mieszczan małogoskich, których zadaniem była obsługa kościoła. Od tego czasu beneficjum małogoskie zaliczane było do bardziej dochodowych. Przeważnie też otrzymywali je wysocy dygnitarze duchowni lub osoby mile widziane na dworze królewskim, jako że było kolacji monarszej³.

Drewniany kościół przetrwał do końca XVI stulecia. Nie wiadomo, co się z nim stało. Najpewniej uległ zniszczeniu wskutek starości i został rozebrany. Obecna świątynia pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny powstała w latach 1591–1595 z fundacji Jakuba Biedy Chrostkowica (*vel* Chrostkowicza, Chrostka), miejscowego mansjonarza, późniejszego proboszcza i dziekana ruralnego małogoskiego⁴. Jest to budowla jednonawowa, murowana z kamienia

² Cyt. za: J. Wiśniewski, *Historyczny opis kościołów, miast, zabytków i pamiątek w Jędrzejowskiem*, Marjówka 1930, reprint Kielce 2000, s. 171. Pełny polski przekład tego przywileju: *ibidem*, s. 170–174; znaczne fragmenty: M. Rawita-Witanowski, *Dawny powiat chęciński*, oprac. D. Kalina, Kielce 2001, s. 105–106. Tekst nadania w oryginale: J. Wiśniewski, *op. cit.*, s. 424–429; edycja źródłowa: *Zbiór dokumentów małopolskich*, wyd. S. Kuraś i I. Sułkowska-Kuraś [dalej: ZDM], cz. 4 (*Dokumenty z lat 1211–1400*), Wrocław-Warszawa-Kraków 1969, s. 71–76, nr 927.

³ J. Wiśniewski, *op. cit.*, s. 116–117; E. Kosik, *Parafia małogoska*, [w:] *W kasztelańskim Małogoszczu. Monografia historyczno-gospodarcza Małogoszcza i okolicy*, red. E. Kosik, Kielce 1994, s. 60–61; C. Hadamik, D. Kalina, E. Traczyński, *Miasto i gmina Małogoszcz* [seria: *Dzieje i zabytki małych ojczyzn*, red. R. Mirowski], Kielce 2006, s. 118–119; M. Rawita-Witanowski, *op. cit.*, s. 104, 108.

⁴ Dodajmy w tym miejscu, że J. Bieda Chrostkowic wznosił w Małogoszczu także dwa inne kościoły murowane: filialny pw. św. Stanisława na wzgórzu Babinek (w latach 1595–1599) oraz szpitalny pw. Krzyża Świętego (konsekwrowany w 1617 r.). Ufundował nadto prebendę św. Anny (1600 r.), ufundował i uposażył szpital dla ubogich zwany Betanią oraz pobudował przy nim rezydencję dla proboszcza

wapiennego i cegły, orientowana. Do trójprzęsłowego prezbiterium przylega od strony północnej zakrystia i niewielki skarbczyk, a do dwuprzęsłowej nawy kaplica pw. Matki Boskiej Różańcowej oraz prostokątna kruchta. Druga kaplica, dedykowana św. Annie, usytuowana jest od południa. Do kościoła przylega od zachodu masywna czworoboczna wieża, ukończona w 1624 r. Świątynia była restaurowana i przebudowywana w latach 1796–1800, a także w drugiej połowie XIX w. W 1894 r. dobudowana została jeszcze kruchta zachodnia⁵. W XIX stuleciu kościół miał bogate wyposażenie, na które składało się sześć ołtarzy, dwa chóry, ambona, marmurowa chrzcielnica, konfesjonały, ławki, liczne obrazy i epitafia. Był też dobrze zaopatrzony w szaty liturgiczne, naczynia i inne paramenty. W ołtarzu głównym mieściła się słynąca łaskami figura Pana Jezusa Ukrzyżowanego, zachowana do dziś, pochodząca prawdopodobnie z dawnego kościoła⁶.

Omawiane źródło ma formę kwestionariusza składającego się z sześciu części, obejmujących 31 pytań i udzielonych na nie odpowiedzi. Część pierwsza (bez tytułu) zawiera informacje na temat kościoła parafialnego – jego wyglądu, konsekracji, stanu zachowania, nadto paramentów liturgicznych, dzwonnicy, cmentarzy przykościelnego i grzebalnego, kościółka na Babinku, szkoły parafialnej, wreszcie wsi tworzących okręg parafialnych oraz ludności parafii. W części drugiej zatytułowanej *Cześć Boska i sprawowanie sakramentów św.* znalazły się pytania m.in. o porządek nabożeństwa w niedziele i święta, frekwencję wiernych, głoszone kazania i nauki katechizmowe, sakramenty chrztu, bierzmowania, spowiedzi, małżeństwa i namaszczenia. Kolejna część pt. *Stan ekonomiczny funduszy plebańskich* opisuje stan zachowania plebanii i zabudowań gospodarskich, to jest stodoły, stajni, obór, chlewów, folwarku dla służby, jak również domu dla XX. wikariuszów (mansjonarii).

szpitalnego (w latach 1609–1615). Z wymienionych tu obiektów do naszych czasów przetrwał jedynie kościółek na Babinku (obecnie cmentarny), wymagający jednak natychmiastowej restauracji. Por. J. Wiśniewski, *op. cit.*, s. 215 i n.; M. Rawita-Witanowski, *op. cit.*, s. 111–115.

⁵ J. Wiśniewski, *op. cit.*, s. 118–119; E. Kosik, *op. cit.*, s. 63; C. Hadamik, D. Kalina, E. Traczyński, *op. cit.*, s. 176–177; *Katalog zabytków sztuki w Polsce*, t. III (*Województwo kieleckie*), red. J.Z. Łoziński i B. Wolff, z. 3 (*Powiat jędrzejowski*), oprac. T. Przytkowski, Warszawa 1957, s. 18.

⁶ Por. np. Inwentarz *fundi instructi* kościoła parafialnego z 1856 r., ADK, Małogoszcz. Dokumenty różne z XIX w. (luzem, nieuporządkowane), sygn. IIPM-I/6, k. 51–59; oraz O pomnikach w kościele, *ibidem*, Akta parafialne II Małogoszcz. Różne akta 1601–1888, sygn. II PM-I/1, k. 89–91v.

Wyszczególniono tu inwentarz żywy probostwa i należące do niego dziesięciny. Podano także dane dotyczące sum kapitałowych, arealu posiadanych dóbr oraz ich rodzaju pod względem zagospodarowania (grunty orne, łąki, pastwiska, ogrody warzywne i owocowe, stawy, lasy), rodzaju i wysokości podatków płaconych do skarbu państwa. Część czwarta zawiera spis dokumentów i wszelkiego rodzaju pism kościelnych przechowywanych w archiwum parafialnym. W części piątej (*Stan osobisty plebana*) znajdują się informacje na temat proboszcza, ks. Józefa Sadowskiego oraz wikariusza, ks. Feliksa Lasockiego. Natomiast w części ostatniej pt. *Protokół sekretny* nic nie zostało nadmienione.

Prezentowany dokument wzbogaca zasób wiedzy na temat kościoła i parafii małogoskiej w pierwszej połowie XIX w. Odwołuje się nadto do spisu funduszów duchownych z 1817 r., w oryginale dotąd nieodnanzonego. Dane dotyczące budynków kościelnych oraz uposażenia probostwa można porównać z informacjami zawartymi w inwentarzach *fundi instructi* z 1810 i 1856 r.⁷, jak również z aktami wizyt dziekańskich z lat dwudziestych i trzydziestych tego stulecia, gromadzonymi w kieleckim Archiwum Diecezjalnym⁸.

* * *

Edycja dokumentu została przygotowana na podstawie instrukcji wydawniczej Kazimierza Lepszego⁹, zalecającej modernizację pisowni źródła. Dokonane zmiany dotyczyły użycia wielkich i małych liter zgodnie z obowiązującymi aktualnie zasadami. Poprawiono także interpunkcję, głównie przez dodanie przecinków i kropek kończących zdanie. Samogłoski „i”, „y” oraz spółgłoskę „j” oddano według obecnych reguł pisowni. Podwojone litery „ff”, „ll”, „mm”, „pp” i „ss” zastąpiono pojedynczymi, np. w słowach „suffragan”, „offiara”, „kol-lacja”, „summa”, „klasa”, „konfesyonał”, „aparaty”. Wstawiano

⁷ Inwentarz *fundi instructi* z 1810 r., sporządzony po śmierci ks. Józefa Malczewskiego, ADK, Małogoszcz. Akta dokumentów kościoła parafialnego w Małogoszczu od 1709 r., sygn. IIPM-I/2, k. 53–73v; Inwentarz *fundi instructi* z 1856 r., spisany po śmierci ks. Tomasza Świątkowskiego, *ibidem*, k. 41–79.

⁸ ADK, Wizytacje dziekańskie 1805–1828, sygn. OD-5/1; Wizytacje dziekańskie 1834–1835, sygn. OD-5/3; Wizytacje dziekańskie 1835–1841, sygn. OD-5/5; Wizytacje dziekańskie 1836, sygn. OD-5/6; Wizytacje dziekańskie 1838–1839, sygn. OD-5/8; Wizytacje dziekańskie 1839–1840, sygn. OD-5/9; Akta kurialne. Wizytacje dziekańskie 1840, sygn. OD-5/10.

⁹ *Instrukcja wydawnicza dla źródeł historycznych od XVI do połowy XIX wieku*, red. K. Lepszy, Wrocław 1953.

także, tam, gdzie jest to wymagane, litery diakrytyzowane, takie jak: „ś”, „ż”, rzadziej „ź”. Zdarzały się też sytuacje, gdzie dwuznak „dz” zamieniano na „ć”, jak w słowie „bydź”. W podstawie źródłowej niektóre wyrazy były pisane rozdzielnie, np. „nie wielkiej”, „w Niebowzięcia”. Podczas edycji zostały one połączone, przez co uzyskujemy: „niewielkiej”, „Wniebowzięcia”. Skrót „zp” i „g” służące do oznaczenia pieniędzy (złoty polski, grosze), zamieniono na „złp” i „gr”. Zmodernizowano pisownię imion i nazw miejscowych. Wyrazy, które odbiegają od współczesnej pisowni, a nie zostały poprawione przez wydawcę, opatrzone skróconym *sic* w nawiasie kwadratowym [s], dla upewnienia czytelnika o zgodności tekstu wydanego z podstawą. W takich samych nawiasach ujęto początek danej strony w oryginale, rozwiązano daty i pojedyncze skróty, dopisano opuszczone przez pisarza litery. W źródle występują: zmiana ręki, poprawki i adnotacje pod tekstem. Wszystko to zostało oznaczone przypisami tekstowymi. W przypisach rzeczowych objaśniono trudniejsze terminy, jak również wymienione w dokumencie osoby i miejscowości.

W edycji występują następujące skróty: Najś. – najświętszej; N^o – numer; P. – pan; r., R., R^u – roku; S., S^a, S^o, SS^{ch} – święta, świętej, świętego, świętych; SS^{mi} – *Sanctissimi*; X., X^a, X^{dza} – ksiądz, księdza; J.W. – Jaśnie Wielmożny; J.X. – Jegomość Ksiądz; J.O.X. – Jaśnie Oświecony Książę; Ur. – Urodzony.

**Wizyta kościoła parafialnego w Małogoszczu
[w] dekanacie kieleckim, obwodzie kieleckim, w[ojew]ództwie
krakowskim d[nia] 30 m[iesia]ca września 1830 r.**

Oryg. (?): Archiwum Diecezjalne w Kielcach, Małogoszcz. Akta dokumentów kościoła parafialnego w Małogoszczu od 1709 r., sygn. IIPM-I/2, k. 74–79v.

Kop.: *Ibidem*, Dokumenty różne z XIX w. (luzem, nieuporządkowane), sygn. IIPM-I/6, k. 27–30.

[k. 74] **Tytuł I**

1. Położenie parafialnego kościoła – pod jakim tytułem – w jakim obwodzie – od kogo erygowany i kiedy – czyli jest konsekrowany lub nie – murowany lub drewniany – w jakim stanie?

Ad 1mo Kościół krzyżowy, murowany, położony na wschód Słońca, pod tytułem Najś. Maryi Panny Wniebowzięcia, mający po bokach dwie kaplice, po lewej stronie Najś. Maryi Panny Różańca S^o, a po prawej S. Anny – i w środku kościoła po prawej stronie ołtarz S^o Jakuba Apostoła, po lewej zaś S^o Mikołaja Biskupa, a prócz tych w kaplicy Najś. Maryi Panny Różańcowej ołtarz mały S^o Antoniego – nadany kościoła funduszem w roku 1342 od Najjaśniejszego Kazimierza Wielkiego, króla polskiego, a wystawiony przez X^{dza} Jakuba Chrostkiewicza¹⁰, proboszcza małoskiego r. 1595. i konsekrowany w tymże roku od J.W. Xdza Piotra Tylickiego¹¹, biskupa chełmińskiego – potrzebujący wielkiej reparacji, która anszlagiem rządowym już zatwierdzonym jest objęta.

2. Dzwonnica murowana lub drewniana – w jakim jest stanie – i wiele dzwonów mająca?

[Ad] 2. Dzwonnica drewniana, w dobrym stanie, mająca trzy dzwony.

3. Czyjej kolacyi [s] kościół parafialny – jakie do niego miasta i wsie należą – wiele się w parafii liczy katolików – akatolików – Żydów?

^a Wyraz nadpisany nad wierszem tą samą ręką.

¹⁰ Jakub Bieda Chrostkiewicz (1560–1630) – prepozyt i dziekan małoski w latach 1604–1630. Więcej na jego temat por. J. Wiśniewski, *op. cit.*, s. 214–231; M. Rawita-Witanowski, *op. cit.*, s. 109–119; E. Kosik, *Chrostowice z Małoszcza*, „Nasza Przeszłość” 1973, R. XL, s. 176–181; idem, M. Paulewicz, *Budowniczy Małoszcza Jakub Bieda Chrostkiewicz*, [w:] *W kasztelańskim Małoszczu...*, s. 67–70; ks. S. Stuczeń, *Parafia małoska i jej ostatni proboszcz ś.p. ks. prałat ks. Nestor Bieroński*, „Przegląd Katolicki” 1899, R. XXXVII, nr 19, s. 296.

¹¹ Piotr Tylicki herbu Lubicz (1543–1616) – biskup chełmiński w latach 1595–1600 (z tej racji był także wieczystym administratorem diecezji pomezkańskiej), a wcześniej (od 1578) proboszcz małoski. Obszerniej na temat tej postaci por. L. Łętowski, *Katalog biskupów, prałatów i kanoników krakowskich*, t. II (*Biskupi krakowscy*), Kraków 1852, s. 162–169; B. Kumor, *Dzieje diecezji krakowskiej do roku 1795*, t. I, Kraków 1998, s. 520–521; S. Achremczyk, R. Marchwiński, J. Przeracki, *Poczet biskupów warmińskich*, Olsztyn 1994, s. 125–127; P. Nitecki, *Biskupi Kościoła w Polsce w latach 965–1999*, Warszawa 2000, s. 458. O działalności P. Tylickiego na probostwie w Małoszczu por. J. Wiśniewski, *op. cit.*, s. 205–209.

[Ad] 3. Kościół parafii małogoskiej jest kolacyi [s] rządowej – należy do parafii miasto Małogoszcz – i wsie: Zajączków¹² – Ruda¹³ – Gnieździska¹⁴ – Skorków¹⁵ – Cieśle¹⁶ – Leśnica¹⁷ – w parafii liczy się katolików 2539, akatolików 7, Żydów 15.

4. Czyli dla wygody parafian potrzebny jest wikariusz lub nie?

[Ad] 4. Parafia ta, mając proboszcza i wikariusza, dostatecznie jest obsłużona. [k. 74v]

5. Czyli w kościele zachowuje się ochędóstwo – czyli pali się lampa przed *Ciborium* – ołtarze czy są w światło opatrzone – czy nie ma w kościele obrazów rażących pobożność wiernych?

[Ad] 5. Ochędóstwo w kościele zachowuje się dostateczne – lampa przed *Ciborium* pali się – ołtarze są w światło opatrzone – i obrazów gorszących nie masz w kościele.

6. Konfesjonały czy są zaopatrzone kratkami – czy na widzialnem [s] miejscu wystawione – ławki – ambona – chór – organy, w jakim są stanie?

[Ad] 6. Konfesjonały kratkami zaopatrzone – znajdują się na widzialnem [s] miejscu – ławki, ambona, chór w dobrym są stanie, i organy.

¹² Zajączków – wieś w pow. kieleckim, ok. 9 km na północny zachód od Małogoszcza. W roku 1827 było tu 67 domów oraz 281 mieszkańców. Por. *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, nakł. F. Sulimierskiego i W. Walewskiego [dalej: *Słownik geograficzny*], t. XIV, Warszawa 1895, s. 288.

¹³ Ruda Zajączkowska – wieś w pow. kieleckim, 9 km na północ od Małogoszcza. W 1827 r. było tu 15 domów i 86 mieszkańców. Por. *ibidem*, t. IX, Warszawa 1888, s. 888.

¹⁴ Gnieździska – wieś w pow. kieleckim, ok. 8 km na północ od Małogoszcza. W 1827 r. było tu 46 domów i 275 mieszkańców. Por. *Słownik geograficzny*, t. II, Warszawa 1881, s. 629.

¹⁵ Skorków – wieś w pow. włoszczowskim, ok. 8 km na północny zachód od Małogoszcza. W roku 1827 znajdowało się tu 35 domostw i 207 mieszkańców. Por. *Słownik geograficzny*, t. X, Warszawa 1889, s. 700.

¹⁶ Cieśle – wieś w pow. włoszczowskim, ok. 6 km na północny zachód od Małogoszcza. W 1827 r. były tu 34 domy i 340 mieszkańców. Por. *Słownik geograficzny*, t. I, Warszawa 1880, s. 692.

¹⁷ Leśnica – wieś w pow. jędrzejowskim, 3 km na północ od Małogoszcza. W 1827 r. wieś liczyła 22 domy i 127 mieszkańców. Por. *Słownik geograficzny*, t. V, Warszawa 1884, s. 159.

7. Cmentarz przed kościołem jak opatrzony, murem, parkanem lub wałem? W jakim stanie, i czy są bramy do niego? W jakim stanie cmentarz do chowania ciał umarłych? – Krzyż czy stoi w porządku – czy zaprowadzona skrzynka pokładnego – dochód z niego na co jest wzięty? Na cmentarzu czy jest oddzielne miejsce do chowania dzieci umarłych bez chrztu S^o?

[Ad] 7. Cmentarz przed kościołem opatrzony murem potrzebującym reparaacji [s] już wyanszlagowanej – bramę ma jedną do wchodu, a furtek trzy. – Cmentarz do chowania ciał umarłych w dobrym stanie, otoczony wałem, w pośrodku [s] mający kaplicę pod tytułem S^o Stanisława wystawioną, zwaną Babinek, fundacji X^a Jakuba Chrostkiewicza w R^u 1598, a konsekrowaną przez J.W.X^a Pawła Dębskiego¹⁸, biskupa leodyceńskiego, suffragana krakowskiego r. 1599. – w rogu cmentarza znajduje się miejsce do chowania dzieci bez Chrztu S^o zmarłych. – Skrzynka pokładnego zaprowadzona – dochód zaś z niego użytym został w roku bieżącym w kwocie przeszło 596 złp na restauracją tejże kaplicy, która już zakończona.

8. Jaka jest zakrystia, murowana czy drewniana, opatrzona kratami, skarbcem oddzielnym, drzwiami, żelaznemi [s] kłódkami? Czy są w niej szafy, skrzynie, schowania ukryte – czyli na tablicy wywieszony jest wykaz obligacyi [s] funduszowych i renowacyi [s] SS^{mi}?

[Ad] 8. Zakrystia murowana, opatrzona oknem i kratami, mająca skarbiec dobrze zamykany zamkiem i kłódkami przy zakrystii, i drugi z podobnymże zamknięciem za kaplicą S. Anny – wykaz obligacyi [s] funduszowych i renowacyi [s] Sanctissimi wywieszony. [k. 75]

9. Sprawdzenie inwentarza, sprzętów, aparatów i bielizny jak utrzymane? Kielichy, pateny, czy są przyzwoicie wyzłocone? – co ubyło lub przybyło do kościoła od ostatniej wizyty?

[Ad] 9. Sprzęty, aparaty i bielizna kościelna porządnie i czysto utrzymane – kielichy i pateny wyzłocone – przybyło do kościoła trzy ornaty z welami, bursami i palkami oraz bielizny sztuk kilka

¹⁸ Paweł Dembski *vel* Dębski (ok. 1540–1614) – biskup leodycejski, suffragan krakowski w latach 1587–1614, oficjał i wikariusz generalny tej diecezji (od 1600 r.). Por. L. Łętowski, *op. cit.*, s. 175–176; P. Nitecki, *op. cit.*, s. 75.

- ubyłoby zaś to tylko, co przez czas i używanie zniszczone zupełnie
- i co wzięto przez J.W.X. Dziekana na szarpie¹⁹ i bandaże dla wojska.

10. Podług powyższych pytań opisane być mają kościoły filialne, szpitalne, prebendarialne oraz sprzęty ich z inwentarzem sprawdzone.

[Ad] 10. Kościół filialny i szpitalny nie znajdują się w Małogoszczu, kaplice tylko Najś. Maryi Panny Różańcowej i S. Anny znajdują się w kościele, którego [s] wyżej opisany.

11. Szkoła parafialna czy jest zaprowadzona – czy ma dom oddzielny – kto nauczycielem – jego zdatność, obyczaje i pilność w obowiązku – wiele jest uczniów płci męskiej i żeńskiej – kto im wykląda naukę religii – czy bywają na mszy – jak często się spowiadają – czy miewają popisy i jakie czynią postępek w pobożności i naukach – czy jest dozór szkolny i z jakich składa się osób?

[Ad] 11. Szkoła parafialna jest zaprowadzona, mieści się w domu dużym przy kościele mansjonaria zwanym. – Nauczycielem jest P. Franciszek Płoszczycki²⁰, którego [s] ukończył 6^{śc} klas w Morawie [?]²¹ i stamtąd jest rodem, obyczajny i pilny w dopełnianiu obowiązków. – Uczniów obojczy [s] płci w porze zimowej dochodzi do 80., bywają na mszy codziennie – spowiadają się cztery razy do roku – miewają dwa półrocznie popisy – w pobożności i naukach czynią postępek dostateczny – dozór zaś szkolny stanowią J.W.X. Proboszcz, Ur. Burmistrz i X. Wikariusz^b, który im wykląda naukę religii.

Tytuł II

Cześć Boska i sprawowanie sakramentów SS^{ch}

12. Jaki zachowuje się porządek nabożeństwa w niedziele i święta rano i po południu – jakie pieśni lud śpiewa w czasie nabożeństwa – w niedzielę czy się odprawia Msza S. za parafian – jakie są obligacje [s] funduszowe?

^b Słowo nadpisane nad skreślonym: „Prebendarz”.

¹⁹ Szarpie – bandaże sporządzane z darto (szarpanego) na pasy płótna.

²⁰ Franciszek Płoszczycki, skądinąd nieznan.

²¹ Miejscowość bliżej niezidentyfikowana.

[Ad] 12. Porządek nabożeństwa w kościele małogoskim jest następujący: w każde święto i niedzielę tak na małym, jako i dużym dniu o godzinie 7^{mei} ranej [k. 75v] dzwoni się dla zejścia ludu na Jutrznia, która przez^c wikariusza śpiewana, a organistę grana odbywa się – o godzinie 7½ grane bywają przez organistę i lud śpiewane Godzinki o Najś. Maryi Pannie, po których zaczyna organista z ludem różaniec i litania, w czasie których w niedzielę odprawia się Msza S^a czytana, a w święta zaraz po Godzinkach wotywa śpiewana – po niej zaś różaniec, litania i pieśni: ^dTrójca Bóg Ojciec^d etc. ^eBoże w dobroci^e lub stosowne do pory i czasu. – Msza S^a przez wikariusza za parafian odprawia się. – Obligacje [s] zaś funduszowe są: odprawiać cztery anniwersarze za duszę X. Michała Horbowskiego²² – wotywę o S. Annie raz w miesiącu – we czwartek Msza S. czytana przed S. Mikołajem – w piątek wotywę *de Passione* – w sobotę wotywę i kurs *de Beata* – i dwanaście mszy w roku za fundacją [s] Wałkoszczyńską²³.

13. Nauki katechizmu i kazania czy bywają regularnie – czy lud chętnie uczęszcza do kościoła – dzieci czy bywają na katechizmach – czy porozumiał się J.X. Pleban z gospodarzami względem wysyłania kolejno pasących bydło do kościoła – po kazaniu lub nauce czy Boga – Dziesięcioro przykazań Boskich – Pięć przykazania kościelne i potrzebniejsze artykuły wiary Ś^{ei} – czyli regularnie ludowi zapowiadane bywają przypadające święta i posty – wiele co roku jest odpustów, wiele publicznych

^{c-c} Następują dwa słowa skreślone.

^{d-d} Podkreślone.

^{e-e} Podkreślone.

²² Michał Zaranek-Horbowski herbu Korczak (zm. 1764) – kanonik kolegiaty kieleckiej, proboszcz małogoski w latach 1732(?)–1764. Legował na utrzymanie miejscowych mansonarzy 5% od sumy 2000 złp, ubezpieczonej na wsi Węgleszyn, w zamian za obowiązek odprawiania czterech mszy św. w roku za jego duszę (*in sufragium animae suae*). W 1767 r. Franciszek Piemieński, stolnik braclawski, przeniósł ten fundusz na swe dobra Żytno w Sieradzkiem. Por. J. Wiśniewski, *op. cit.*, s. 150, 258–260.

²³ W 1497 r. Jakub Wałkanowski (*vel* Wałkanoski, Wałkonowski), mieszczanin małogoski, zapisał na rzecz miejscowej szkoły ogród zwany Liszowskim i 4 grzywny, nadto łąkę oraz jedną grzywnę na utrzymanie ubogich i biednych w parafii. Por. J. Wiśniewski, *op. cit.*, s. 164–165. Por. też M. Karkocha, *Uposażenie parafii Małogoszcz w świetle sumariusza z 1792 r.*, „Przegląd Nauk Historycznych” 2016, R. XV, nr 1, s. 253–254.

z Przenajświętszym Sakramentem procesyi [s], i z jaką odbywają się uroczystością i pobożnością ludu – jakie są przy kościele bractwa i jak obowiązki ich dopełniane?

[Ad] 13. W niedzielę odmawia się z ludem pacierz, Pozdrowienie Anielskie, Wierzę w Boga – Dziesięć przykazań Boskich – Pięć kościelnych – modlitwy poranne i katechizm, a po nich tłumaczenie Ewangelii. W święta zaś uroczyste bywają kazania.

Lud ze wsi odleglejszych, z których jest dwie o mile jedną [s], niezbyt uczęszcza do kościoła, a przeto i dzieci ich mało na naukach bywają – porozumienie się więc z gospodarzami względem wysyłania pasących bydło do kościoła jest trudne – stara się przecież proboszcz, ile możliwości, zachęcić ich do chwały Boskiej – święta i [k. 76] posty przypadające regularnie ludowi zapowiadane – odpustów w roku jest 5 znaczniejszych – te zaś^f są: 1° na ostatki trzech dniowy²⁴ – 2° na uroczystość S. Anny [26 VII] – 3° na Najś. Maryją Pannę Wniebowzięcia [15 VIII] – 4° na Najś. Maryję Pannę Różańcową [7 X] – 5° na poświęcanie kościoła [15 X]^{g25} – inne zaś pomniejsze w każde święto uroczystsze. – Pierwsze odprawują się z wystawieniem Najś. Sakramentu i procesjami solennemi, drugie zaś bez tych okazałości – pobożność ludu zawsze znakomita. Przy kościele są bractwa S. Anny i Najś. Maryi Panny Różańcowej, w których zostający śpiewają różaniec tak rano, jak i po południu w każde święto i niedzielę, a po nim wychodzą nieszpory – w czasie zaś postu w każdą niedzielę poprzedza je pasja i kazanie o męce Pańskiej. – W każdą prócz tego niedzielę przed sumą śpiewana bywa aspersion²⁶ i pokropienie odbywa

^f Następują trzy słowa skreślone.

^g Dwa wyrazy skreślone.

²⁴ Święto ruchome.

²⁵ Data konsekracji świątyni i ołtarza głównego widnieje na alabastrowej tablicy z 1595 r., umieszczonej w prezbiterium kościoła małogoskiego, z fundacji J. Biedy Chrostkowica. Treść inskrypcji podaje *Corpus inscriptionum Poloniae*, t. I (*Województwo kieleckie*), red. J. Szymański, z. 2 (*Jędrzejów i region jędrzejowski*), wydała, wstępem i komentarzem opatrzyła B. Trelińska, Kielce 1978, s. 102, nr 99. Omówienie tego zabytku: M. Karkocha, *Epigrafika w Małogoszczu w XVI-XVIII w.*, „Acta Universitatis Lodzianis”, Folia historica 95, 2015, s. 25–26.

²⁶ Aspersion (z łac. *aspergere* – pokropić) – w liturgii Kościoła katolickiego akt pokuty polegający na pokropieniu przez celebransa wodą święconą ludzi zgromadzonych na nabożeństwie. Zwyczajowo towarzyszy mu śpiew Psalmu 51, który w okresie wielkanocnym zastępowany jest kantykiem *Vidi aquam* (*Widziałem wodę*) opartym na fragmencie Księgi Ezechiela.

się ludu – po nieszporach także lud się pokrapia – niemniej w święta uroczyste po sumie i po nieszporach.

14. Chrzcielnica czy jest zamykana i zaopatrzona we wszystkie rekwizyta do Chrztu S^o przepisane a S^z *Congregatione Rituum*? Olea [s] święte czy są w przyzwoitych naczyniach i miejscu z uszanowaniem chowane i czy co roku odmieniane. – Chrztost czy nie bywa odkładany na czas dłuższy. – Dzieci czy nie umierają niekiedy bez chrztu a to z winy kapłana. – Niewiasty odbierające dzieci czy są zdolne ochrzcić na przypadek niebezpiecznej ich słabości?

[Ad] 14. Chrzcielnica marmurowa zamykana dobrze i przyzwocie zawsze utrzymana – w niej kociołek miedziany, a przykrywa na niej pozłacana. – Olea [s] święte w przyzwoitych naczyniach znajdują się i co rok odmieniane bywają. – Chrztost S. uzupełnia się zaraz i dokłada X. Proboszcz wraz z wikariuszem pilnego starania, by dzieci bez chrztu świętego nie umierały. – Niewiasty dzieci odbierające są nauczone, aby w przypadku słabości dziecięcia ochrzcić go potrafiły. [k. 76v]

15. Jak dawno sakrament bierzmowania udzielany był ludowi w parafii? Czy są na teraz dzieci usposobione do tego sakramentu?

[Ad] 15. Sakrament bierzmowania w parafii tutejszej udzielany był przez J.W.X. Wojciecha Górskiego²⁷, kieleckiego biskupa w miesiącu czerwcu roku 1813 i teraz do przyjęcia tego sakramentu usposabia się lud ile możliwości.

16. Czy ma lud wszelką dogodność w uczęszczaniu do spowiedzi? Czy wszyscy parafianie odbyli spowiedź wielkanocną? Czy jest zaprowadzony zwyczaj rozdawania kartek po odbytej spowiedzi wielkanocnej? Czy J.X. Pleban stara się usposobić parafian do tejsze spowiedzi?

[Ad] 16. Parafianie w uczęszczaniu do spowiedzi wielkanocnej żadnej nie doznają przeszkody – w roku bieżącym odbyli wszyscy wielkanocną spowiedź, a kartki przed spowiedzią usposobionym do tejsze rozdawane bywają.

²⁷ Wojciech Górski (1739–1818) – biskup diecezjalny kielecki w latach 1809–1818. Por. E. Malicki, *Dzieje diecezji kieleckiej, miasta Kielce i województwa świętokrzyskiego (w zarysie)*, Kraków 2004.

17. Czyli J.X. Pleban w noszeniu *Sanctissimum* do chorego zachowuje to wszystko, co przepisane Rytualem? Czy dokłada wszelkiej pilności, aby parafianie nie umierali bez sakramentów świętych?

[Ad] 17. W noszeniu *Sanctissimum* do chorego podług przepisu Rytułu zachowuje się wszystko, i stara się proboszcz, aby ochędożność we wszystkim zachowana była, niemniej szczególnie [s] dokłada pilności, by bez udziału sakramentów SS^{ch} nie umierali parafianie.

18. Czy bywają choć dwa razy do roku nauki o istocie małżeństwa i przeszkodach do niego – a te z wszelką ostrożnością, aby niewinna młodzież nie zgorszyć? – czyli zapowiedzi bywają wyraźne i regularnie ogłaszane? – czyli między pierwszą zapowiedzią a ślubem uczęszczają oblubieńcy na katechizm dla powzięcia jaśniejszych wyobrażeń o sakramencie małżeństwa i obowiązkach stanu małżeńskiego, i czy śluby nie odbywają się po południu i po pijaniu? W metrykach czy się zaraz zapisują?

[Ad] 18. Nauki o małżeństwie, przeszkodach do niego i obowiązkach małżonków bywają tłumaczone ludowi – zapowiedzi przedślubne ogłaszają się regularne i wyraźnie – na katechizm uczęszczają nowożeńcy i nieumiejącym go akt małżeństwa udzielanym nie jest. – Śluby odbywają się z rana, a jeżeli dla odległej drogi cokolwiek udziela się z południa, to [k. 77] nie pijanym i zaraz zapisują się w akta.

Tytuł III^{ci}

Stan ekonomiczny funduszków plebańskich

19. Jaki jest stan plebanii, zabudowań gospodarskich – domów XX. wikariuszów, czy są murowane lub drewniane – potrzebują reparacyi [s] lub nie?

[Ad] 19. Plebania murowana na piętro w dobrym jest stanie, i zabudowania gospodarskie, jako to stodoły, stajnie, obory, chlewy – folwark tylko dla służących niewielkiej potrzebuje reparacyi [s].

Dom wikariuszowski murowany, zwany mansjonarią, zdezelowany zupełnie – Domek, gdzie nateraz mieszka wikariusz, jest drewniany w niezgorszym stanie. Chlewy i obory jako już przez wikariusza poprawione, niemniej jedna stodoła – tudzież druga stodoła w roku bieżącym przestawiona i wozowni dwie nowych, zupełnie są dobre i nie potrzebują reparacyi [s] żadnej.

20. Czy się znajdują na gruncie inwentarze – Spis duchowny z R. 1817^e – Tabela lustracyjna z R. 1789^e – Konsygnacyia [s] austriacka *Juriem & Servitutum* oraz akta dawnych lub późniejszych wizyt?

[Ad] 20. Inwentarze – Spis funduszów duchownych z R^u 1817^e – Tabela lustracyjna z R. 1789. Konsygnacje austriackie i inne papiery własność funduszu udowadniające na gruncie znajdują się. – Aktów zaś wizyt żadnych nie masz, bo J.W.XX. Dziekani takowe Wysokiemu Konsystorzowi J[enera]lnemu Krakowskiemu przesyłali [s].

21. Jaki jest inwentarz w koniach, bydle, w czym polepszony lub uszczuplony?

[Ad] 21. X. Proboszcz ma na inwentarz wołów parę 1^a, koni parę jedną [s] [k. 77v] – utrzymuje przecież prócz tego koni parę jedną [s] i wołów par trzy, niemniej krów 6. Wikariusze^h zaś wołów parę jedną [s] inwentarskich – i swoich koni trzy, wołów parę jedną [s] i krów 4.

22. Wiele ma pleban morgów pola ornego – wiele morgów łąk – ile wysiał i plonu zbiera – ile ma pańszczyzny pieszej i ciągłej – czy ma stawy, lasy, ogrody i sady?

[Ad] 22. Gruntu ornego posiada pleban w Małogoszczu morgów 40, a we wsi Popowicach²⁸ do tegoż probostwa należnej morgów 144, łąkę zaś jedną niewielką ma w Małogoszczu – w Popowicach zaś łąk morgów 12. Wysiewa rocznie w Małogoszczu: pszenicy kor. 6 – żyta kor. 10 – jęczmienia – 7, owsa – 9, grochu – 1, tataraki – 4. W Popowicach zaś: pszenicy kor. 18, żyta kor. 24, jęczmienia – 17, owsa – 18, grochu – 1, prosa g. 8.

^h Słowo nadpisane nad skreślonym.

²⁸ Popowice – wieś nad rz. Nidą w pow. jędrzejowskim, ok. 15 km na północny zachód od Małogoszcza.

Wikariuszⁱ zaś w Małogoszczu ma gruntu ornego morgów 17½, łąk morgów 13^j, a wysiewa żyta kor. 4 – pszenicy kor. 2, jęczmienia kor. 5, owsa kor. 4, grochu kor. 1.

Pańszczyzny rocznej ma pleban tak w Małogoszczu, jako i Popowicach osadników 12^u, którzy robią pieszko każdy [s] dwa dni w tygodniu.

Stawów nie ma żadnych – lasy znajdują się, ale te pod dozorem rządowym zostają i tylko proboszczowi opał udzielany. Ogród i staw w Małogoszczu posiada. Wikariusz^k pańszczyzny nie ma żadnej – ani też stawów i lasów, posiada tylko ogród warzywny i sad mały.

23. Jaką pobiera intratę z gruntu wyrachowaną lustracją z R. 1789 albowi też Spisem duchownym, lub podług zeznania plebana?

[Ad] 23. Intrata proboszcza z gruntu podług Spisu funduszków duchownych z R^u 1817 wyrachowana czyni złp 578, wikariusza^l zaś 58 gr. [k. 78]

24. Jakie ma dziesięciny zamienione lub nie – z jakich miast i wiosek?

[Ad] 24. Dziesięciny proboszcz ma następujące:

1. Z miasta Małogoszcza.
2. Z wójtostwa [Małogoszcza].
3. Ze wsi Cieśle dworska i gromadzka.
4. Ze wsi Bolmin²⁹ dworska.
5. Ze wsi Lasochowa³⁰ [dworska].
6. Z wójtostwa Gnieździsk.
7. Z wioski Popowice.

ⁱ Słowo nadpisane nad skreślonym: „Prebendarz”.

^j Następuje skreślone zdanie: „Pańszczyzny rocznej ma pleban tak w Małogoszczu, jako i Popowicach pieszkiej 1092 dni – ciągłej dni 416”.

^k Słowo nadpisane nad skreślonym: „Prebendarz”.

^l Wyraz dodany w miejsce skreślonego: „Prebendarza”.

²⁹ Bolmin – wieś w pow. jędrzejowskim, ok. 8 km na wschód od Małogoszcza.

³⁰ Lasochów – wieś w pow. jędrzejowskim, 6 km na południowy zachód od Małogoszcza. W roku 1827 było tu 10 domów i 105 mieszkańców. Por. *Słownik geograficzny*, t. V, s. 89.

Wikariusz¹ posiada:

1. Z wykopalin miasta Małogoszcza.
2. Z młyna Bocheniec³¹.
3. Ze wsi Przygradów³².
4. Ze wsi Zajączkowa³³ i Wesoly³⁴.
5. Z sołtystwa Leśnica – i zamienione wszystkie.

25. Jaki fundusz – kapitały, i jakie od nich pleban pobiera procenta, niemniej jakie ich w obowiązkach przeznaczenie?

[Ad] 25. Proboszcz pobiera procenta z Kozłowa³⁵ od sumy kapitałnej złp 1000 – złp 50. Od zapisanej zaś kwoty złp 2000 na dobrach Żytne³⁶, które w kordon pruski przeszły, procent nie opłaca się^m. Wikariusz zaś:

od sumy 20 000 na Nieznanowicach ³⁷	}	I te rząd odplaca
od sumy 1000 na Ludyni ³⁸		
od sumy 3400 na Czartoszowach ³⁹		

¹ Słowo nadpisane nad skreślonym: „Prebendarz”.

^m Następuje skreślone: „Prebendarz zaś”.

³¹ Bocheniec – wieś w pow. jędrzejowskim, 3 km na południowy wschód od Małogoszcza.

³² Przygradów – wieś w pow. włoszczowskim, ok. 17 km na zachód od Małogoszcza.

³³ Zajączków – wieś w pow. kieleckim, ok. 9 km na północny zachód od Małogoszcza.

³⁴ Wesola – wieś w pow. kieleckim, 30 km na północny zachód od Małogoszcza.

³⁵ Kozłów – wieś w pow. jędrzejowskim, ok. 8 km na północny wschód od Małogoszcza.

³⁶ Żytno – wieś w pow. radomszczańskim, ok. 52 km na północny zachód od Małogoszcza.

³⁷ Nieznanowice – wieś w pow. włoszczowskim, 18 km na zachód od Małogoszcza. Sumę tę zapisał w 1726 r. na rzecz miejscowych mansjonarzy ks. Jan Polnarski, proboszcz małogoski, w zamian za obowiązek odprawiania w każdą środę mszy św. za jego duszę, a także kolekty za żywych i zmarłych dobrodziejów. Por. J. Wiśniewski, *op. cit.*, s. 150.

³⁸ Ludynia, wieś w pow. włoszczowskim, 11,5 km na północny zachód od Małogoszcza.

³⁹ Czartoszowy, wieś w woj. kieleckim, 12 km na północ od Małogoszcza. Suma ta powstała z następujących darowizn: 1) ks. Sebastiana Andryszewskiego (zm. 1643), proboszcza w Jędrzejowie i Chełmcach, który w 1641 r. przekazał na utrzymanie mansjonarzy i zakrystiana, a także na fundusz lampy 3000 złp; 2) Jana Zagóry Wałkanowskiego, małogoszczanina, który w 1639 r. legował 300 złp na rzecz ubogich miejscowego szpitala (Betanii); 3) Macieja i Zofii Niepsujów, mieszczan

od sumy 1500 na Żarczycach⁴⁰

od sumy 2000 na Gruszczynie⁴¹

od sumy 3000 na Kluczewsku⁴²

od sumy 1500 na Lasochowie⁴³

Wyplacają dziedzice,
lecz nieregularnie

Przeznaczenie zaś od nich procentów jest wyżej pod N° 12 w obli-gacjach wyrażone.

26. Ma J.X. Pleban wyszczególnić wszystkie gatunki podatków, które płaci do skarbu. – Czy allewacją⁴⁴ z powodu zamienionych dziesięcin otrzymał i w jakim stosunku?

[Ad] 26. Proboszcz opłaca podatków z probostwa i Popowic:

Ofiary	złp 1194
Podymnego	135
<i>Subsidii charitativi</i>	225
Liwerunku	287,22

małogoskich, którzy w 1643 r. zapisali mansjonarzom i rektorowi szkoły 100 złp na aniwersarz za siebie i swych rodziców. Pierwotnie ubezpieczona była na wsi Łany, a następnie na dobrach Wodzisław. Por. J. Wiśniewski, *op. cit.*, s. 143, 149, 239 oraz 243, przyp. 6; M. Karkocha, *Uposażenie parafii...*, s. 261 (tu informacja, że Wałkanowski zapisał ubogim szpitala Betanii nie 300, a 500 zł), 262, 264.

⁴⁰ Tj. Żarczyce Duże i Małe – osady wiejskie w pow. jędrzejowskim, 4 i 8 km na południowy zachód od Małogoszcza. Zapisu tego dokonał w 1699 r. Jerzy Konarski herbu Gryf (1642–1705), miecznik inowrocławski, dziedzic obu miejscowości. Por. M. Karkocha, *Uposażenie parafii...*, s. 274. Na temat J. Konarskiego por. A. Bornecki, *Herbarz polski*, t. XI, Warszawa 1907, s. 41; S. Uruski, A.A. Kosiński, A. Włodarski, *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*, t. VII, Warszawa 1910, s. 154; K. Niesiecki, *Herbarz polski*, wyd. J.N. Bobrowicz, t. V, Lipsk 1840, s. 181.

⁴¹ Gruszczyn – wieś w pow. włoszczowskim, ok. 10 km na północny zachód od Małogoszcza.

⁴² Kluczewsko – wieś w pow. włoszczowskim, ok. 37 km na północny zachód od Małogoszcza.

⁴³ Suma ta pochodziła z zapisów księży: Sebastiana Lisowskiego, plebana w Soborzycach i Jakuba Chrostowica (młodszego), proboszcz małogoskiego w latach 1630–1649. Pierwszy z wymienionych w roku 1638 legował 500 złp na rzecz prebendy różańcowej, drugi w rok następnym 1000 złp z przeznaczeniem m.in. na utrzymanie dyrektora miejscowej szkoły. Por. J. Wiśniewski, *op. cit.*, s. 161; M. Karkocha, *Uposażenie parafii...*, s. 261–262.

⁴⁴ Allewacja – ulżenie ciężaru, ulga podatkowa. Por. *Słownik języka polskiego*, oprac. A. Zdanowicz i in., cz. 1 (A–O), Wilno 1861, s. 16.

Wikariusz płaci:

Ofiary	złp 114 gr 28
Dymowego	27
Ogniwego	2,12
Liwerunku	29
Szarwarku	6

O allewiacją ofiary stara się proboszcz: zawieszono mu złp 558 gr 17. [k. 78v]

27. Czy J.W. Pleban na siebie trzyma plebanią – czy ją wydzierżawił komu – i czy kontrakt zatwierdzony był przez konsystorz?

[Ad] 27. Tak plebanią, jako też wieś Popowice trzyma proboszcz na siebie – i wikariuszⁿ na siebie mansjonaria^o.

28. Czy fundusz plebański nie poniósł jakich strat bądź w realnościach, bądź w prawach, jako to wolnego wrębu do lasu, prawa propinacyi [s], pasania bydła itd.?

[Ad] 28. Żadnych fundusz plebański nie poniósł strat – bo porębę ma wyznaczaną na opał – propinacyja [s], lubo czyniano [s] przez miasto kroki do odebrania, przez obronę proboszcza terazniejszego utrzymała się, i bydło po swoim polu pasa. Wikariusz^p zaś las ma udzielany przez X. Proboszcza, a pastwisko wspólne z mieszczanami.

29. Podobnym sposobem ma być opisany wszelki inny fundusz księży wikariuszów, mansjonarzy itd. przy kościele będących.

[Ad] 29. Wszystko cokolwiek ściągało się do funduszu wikariatu^r małogoskiego pod właściwemi [s] umieszczono odpowiedziami.

ⁿ Słowo nadpisane nad skreślonym: „prebendarz”.

^o Słowo nadpisane nad innym, skreślonym.

^p Wyraz nadpisany nad skreślonym: „Prebendarz”.

^r Słowo nadpisane nad skreślonym.

Tytuł IV^{ty}

Księgi, dokumenta i pisma dotyczące się curam animarum, kościola i osoby J.X. Plebana

^sMetryki^s – *Baptisatorum* – *Matrimonium caputatorum* – i *Sepul-
torum*.

^tPisma kościelne^t:

Dekreta biskupie wskutek odbytych wizyt.

Inwentarz rzeczy kościelnych i plebanii.

Rejestra gospodarskie.

Rejestr akcydensów.

Rejestr wydatków. [k. 79]

^uOsobiste^u:

Formaty święceń kapłańskich.

Prezenty.

Instytucje [s].

Aprobaty.

Dyplomata stopni naukowych.

^vTytuł V^{ty}

Stan osobisty plebana^v

30. Pod tym tytułem winni są J.XX. Plebani i ich wikariusze opisać bieg życia swojego, z wyszczególnieniem skąd są rodem – wiele mają lat – gdzie odbywali nauki – przed obraniem stanu duchownego czym [s] się zatrudniali – gdzie byli w seminarium – jak długo tam zostawali – jakie mają świadectwa z odbytych nauk – kiedy przyjęli święcenia kapłańskie – czy byli na konkursie

^{s-s} Podkreślone.

^{t-t} Podkreślone.

^{u-u} Podkreślone.

^{v-v} Podkreślone.

i z jakim go skutkiem odbyli – gdzie i jak długo sprawowali obowiązki plebańskie – gdzie i jak długo zostawali wikariuszami?

[Ad] 30. X. Józef Sadowski⁴⁵, proboszcz w mieście Małogoszczu, urodził się roku 1750. we wsi Chlewskiej Woli⁴⁶ dziedzicznej jego ojca, położonej w województwie krakowskim [s], ma więc lat 80. – Szkoły odbywał w Krakowie – później był przy koniuszym koronnym Wielopolskim⁴⁷ jako respektowy⁴⁸ i z nim był w Warszawie na elekcji Stanisława Augusta [7 IX 1764] i pod szpą wotował na niego^w. – Był w konfederacji barsko-krakowskiej, na którą trzynasty^z się podpisał pod Czarnieckim⁴⁹, marszałkiem, będąc u niego adiutantem, a w komendzie sprawując rangę kapitańską, i jest ranny od kuli karabinowej pod Częstochową. – Dalej był w Akademii Krakowskiej i stamtąd udał się do klasztoru XX. Benedyktynów na Tyniec⁵⁰ [1772 r.], gdzie odbył nauki duchowne, i we Lwowie, do którego klasztoru wróciwszy został wyświęcony na kapłaństwo w R^u 1780. – zostawał w Tuchowie⁵¹ wikariuszem lat 12, a proboszczem lat 8 – otrzymawszy zaś prebendę od J.O.Xcia Józefa Poniatowskiego⁵² i sekularyzacją

^w Obok komentarz dopisany ołówkiem, inną ręką: „trzynastoletni elektor!”.

^z Obok komentarz dopisany ołówkiem, inną ręką: „miał lat 18 czy 19 – konfederat”.

⁴⁵ Józef Odyło Sadowski herbu Nałęcz (1750–1835) – rządcą parafii Małogoszcz w latach 1809–1835 r., kanonik honorowy kolegiaty kieleckiej od 1828 r. Por. J. Wiśniewski, *op. cit.*, s. 266–272; oraz ADK, Akta kurialne ogólne. Życiorysy kapłanów 1835–1840, sygn. OP-X/3, k. 17, 18, 24.

⁴⁶ Chlewska Wola – wieś w pow. włoszczowskim, ok. 32 km na południowy zachód od Małogoszcza.

⁴⁷ Hieronim Wielopolski herbu Starykoń (1712–1779) – hrabia Świętego Cesarstwa Rzymskiego, koniuszy koronny w latach 1754–1774.

⁴⁸ Respektowy – osoba stanu wolnego, mieszkająca stale u bogatego krewnego lub u pracodawcy (zwykle dzięki uznaniu dawnych zasług kogoś z jej rodziny bądź jej własnych) i będąca na jego utrzymaniu; rezydent. Por. *Słownik języka polskiego*, red. M. Szymczak, t. III (R–Ż), Warszawa 1981, s. 49.

⁴⁹ Michał Czarnocki (Czarnecki, Czarniecki) herbu Lis (zm. po 1780) – cześnik chęciński (1758), stolnik steżycki, konfederat barski. Por. W. Konopczyński, *Czarnocki Michał*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. IV, Kraków 1938, s. 229–230.

⁵⁰ Tyniec – dawna podkrakowska wieś, obecnie część Krakowa. Leży w odległości ok. 12 km na południowy zachód od centrum Krakowa, na prawym brzegu Wisły.

⁵¹ Tuchów – miasto w woj. małopolskim.

⁵² Józef Antoni Poniatowski herbu Ciołek (1763–1813) – polski generał, minister wojny i wódz naczelny Wojsk Polskich Księstwa Warszawskiego, marszałek Francji, bratanek króla Stanisława Augusta Poniatowskiego. Por. m.in. S. Askenazy,

z Rzymu, nastąpił na probostwo małogoskie w R^u 1809^m, gdzie rok 21. zostaje^{aa}. [k. 79v]

Wikariusz^{ab} zaś X. Feliks Lasocki⁵³ urodził się w R^u 1799 we wsi Łapczyzna Wola⁵⁴ [w] województwie sandomi[e]rskim z Wincen- tego i Marianny z Czaplickich, małżonków Lasockich, a przeto ma lat 31. Odbywał nauki w Kielcach, to jest pod zarządem XX. Kommunistów, utrzymujących szkoły wydziałowe, klasę I i II, a gdy wojewódzkie zaprowadzono, w nich ukończył klasy, III, IV, V, i VI^a z postępowaniem znacznym – z tych wprost udał się do semina- rium kieleckiego, gdzie w ciągu lat trzech został wyświęcony na kapłaństwo r. 1826° i przeznaczony na wikariusza^{ac} do Małogosz- cza, na której posiadzie dotychczas zostaje. – Sprawował prócz tego, będąc w seminarium, w dwóch ostatnich latach obowiązek sekretarza przy konsystorzu kieleckim.

Tytuł VI

Protokół sekretny

31. Wszystkie szczegóły dotyczące się osoby J.X. Plebana i jego wikariusza, oraz i jego parafian, potrzebujące sekretu, pod tym tytułem będą objęte.

^{aa} Poniżej skreślony wyraz.

^{ab} Wyraz nadpisany nad innym, skreślonym.

^{ac} Wyraz nadpisany nad skreślonym: „prebendarza”.

Książę Józef Poniatowski 1763–1813, wyd. 7, Warszawa 1974; R. Bielecki, *Książę Józef Poniatowski*, Warszawa 1974; J. Skowronek, *Książę Józef Poniatowski*, Wrocław 1984; idem, *Poniatowski Józef Antoni*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. XXVII, Wrocław 1983, s. 429–436.

⁵³ Feliks Lasocki (1799–1851) – w latach 1826–1835 wikariusz w Małogoszczu, a następnie przez rok rządcą tej parafii. Por. ADK, Akta konsystorskie. Status cleri 1847–1929, sygn. OP-X/13, s. 584–585.

⁵⁴ Łapczyzna Wola – wieś w pow. włoszczowskim, ok. 36 km na północny zachód od Małogoszcza.

Bibliografia

ŹRÓDŁA ARCHIWALNE

Archiwum Diecezjalne w Kielcach

- Akta konsystorskie. Status cleri 1847–1929, sygn. OP-X/13.
 Akta kurialne. Wizytacje dziekańskie 1840, sygn. OD-5/10.
 Akta kurialne ogólne. Życiorysy kapłanów 1835–1840, sygn. OP-X/3.
 Akta kurialne ogólne. Życiorysy kapłanów 1835–1840, sygn. OP-X/6b.
 Akta parafialne II Małogoszcz. Różne akta 1601–1888, sygn. II PM-I/1.
 Małogoszcz. Akta dokumentów kościoła parafialnego w Małogoszczu od 1709 r., sygn. IIPM-I/2.
 Małogoszcz. Dokumenty różne z XIX w. (luzem, nieuporządkowane), sygn. IIPM-I/6.
 Wizytacje dziekańskie 1805–1828, sygn. OD-5/1.
 Wizytacje dziekańskie 1834–1835, sygn. OD-5/3.
 Wizytacje dziekańskie 1835–1841, sygn. OD-5/5.
 Wizytacje dziekańskie 1836, sygn. OD-5/6.
 Wizytacje dziekańskie 1838–1839, sygn. OD-5/8.
 Wizytacje dziekańskie 1839–1840, sygn. OD-5/9.

ŹRÓDŁA DRUKOWANE

- Corpus inscriptionum Poloniae*, t. I (*Województwo kieleckie*), red. J. Szymański, z. 2 (*Jędrzejów i region jędrzejowski*), wydała, wstępem i komentarzem opatrzyła B. Trelińska, Kielce 1978.
Zbiór dokumentów małopolskich, wyd. S. Kuraś i I. Sułkowska-Kuraś, cz. 4 (*Dokumenty z lat 1211–1400*), Wrocław–Warszawa–Kraków 1969.

OPRACOWANIA

- Achremczyk S., Marchwiński R., Przeracki J., *Poczet biskupów warmińskich*, Olsztyn 1994.
 Askenazy S., *Książę Józef Poniatowski 1763–1813*, wyd. 7, Warszawa 1974.
 Bielecki R., *Książę Józef Poniatowski*, Warszawa 1974.
 Boniecki A., *Herbarz polski*, t. XII, Warszawa 1907.
 Hadamik C., Kalina D., Traczyński E., *Miasto i gmina Małogoszcz* [seria: *Dzieje i zabytki małych ojczyzn*, red. R. Mirowski], Kielce 2006.
Instrukcja wydawnicza dla źródeł historycznych od XVI do połowy XIX wieku, red. K. Lepszy, Wrocław 1953.
 Karkocha M., *Epigrafika w Małogoszczu w XVI–XVIII w.*, „Acta Universitatis Lodziensis”, Folia historica 95, 2015, s. 21–49.

- Karkocha M., *Uposażenie parafii Małogoszcz w świetle sumariusza z 1792 r.*, „Przegląd Nauk Historycznych” 2016, R. XV, nr 1, s. 249–276.
- Katalog zabytków sztuki w Polsce*, t. III (Województwo kieleckie), red. J.Z. Łoziński i B. Wolff, z. 3 (Powiat jędrzejowski), oprac. T. Przyppkowski, Warszawa 1957.
- Konopczyński W., *Czarnocki Michał*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. IV, Kraków 1938, s. 229–230.
- Kosik E., *Chrostowice z Małogoszcza*, „Nasza Przeszłość” 1973, R. XL, s. 175–182.
- Kosik E., *Parafia małogoska*, [w:] *W kasztelańskim Małogoszczu. Monografia historyczno-gospodarcza Małogoszcza i okolicy*, red. E. Kosik, Kielce 1994.
- Kosik E., Paulewicz M., *Budowniczy Małogoszcza Jakub Bieda Chrostkowicz*, [w:] *W kasztelańskim Małogoszczu. Monografia historyczno-gospodarcza Małogoszcza i okolicy*, red. E. Kosik, Kielce 1994, s. 67–70.
- Kumor B., *Dzieje diecezji krakowskiej do roku 1795*, t. I, Kraków 1998.
- Łętowski L., *Katalog biskupów, prałatów i kanoników krakowskich*, t. II (*Biskupi krakowscy*), Kraków 1852.
- Malicki E., *Dzieje diecezji kieleckiej, miasta Kielce i województwa świętokrzyskiego (w zarysie)*, Kraków 2004.
- Niesiecki K., *Herbarz polski*, wyd. J.N. Bobrowicz, t. V, Lipsk 1840.
- Nitecki P., *Biskupi Kościoła w Polsce w latach 965–1999*, Warszawa 2000.
- Rawita-Witanowski M., *Dawny powiat chęciński*, oprac. D. Kalina, Kielce 2001.
- Skowronek J., *Książe Józef Poniatowski*, Wrocław 1984.
- Skowronek J., *Poniatowski Józef Antoni*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. XXVII, Wrocław 1983, s. 429–436.
- Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. I–XIV, nakł. F. Sulimierskiego i W. Walewskiego, Warszawa 1880–1895.
- Słownik języka polskiego*, oprac. A. Zdanowicz i in., cz. 1 (A–O), Wilno 1861.
- Słownik języka polskiego*, red. M. Szymczak, t. III (R–Ż), Warszawa 1981.
- Stuczeń S. ks., *Parafia małogoska i jej ostatni proboszcz ś.p. ks. prałat ks. Nestor Bieroński*, „Przegląd Katolicki” 1899, R. XXXVII, nr 19, s. 296–297.
- Uruski S., Kosiński A.A., Włodarski A., *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*, t. VII, Warszawa 1910.
- Wiśniewski J., *Historyczny opis kościołów, miast, zabytków i pamiątek w Jędrzejowskiem*, Marjówka 1930, reprint Kielce 2000.